קדושת לוי — קדושה רביעית

ועתה אבאר הגמרא (שבת כא:) והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים, יום ראשון מדליק ח' מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים, יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך. ואמרו חכמינו ז"ל טעמא דבית שמאי, כנגד פרי החג. וטעמא דבית הלל, משום דמעלין בקודש ולא מורידין. נראה דפליגי, דידוע אם חסר לאדם איזה דברים שצריך כגון שהוא רעב וצמא או חסר לבושים, אזי יש לו השתוקקות שיתמלא רצונו וחסרונו ויש לו מזה צער שחסר לו הדבר מה שנפשו משתוקק עליו וגם יש לו צער ורעבון וצמאון בעצמו, ואם בא לחם ומים ממקום רחוק אף על פי שלא אכל ושתה עדיין כבר יש לו שמחה שיודע שיש דבר שימלא חסרונו. אמנם עדיין הוא רעב וצמא ואחר שאכל ושתה יש לו שמחה מה שהוא שבע והשם יתברך הרוה את צמאונו. וכל זה באדם החסר ואינו יודע האיך למלאות חסרונו, כגון ההולך במדבר ונפשו יבשה ואין לחם ומים ובגד ללבוש יש לו ב' מיני צער. אחד, שנפשו משתוקק שימלא חסרונו לרעבון וצמאון וללבוש ואחר שהשם יתברך הזמין שבא אדם מרחוק והביא מה שחסר לחם ומים ומלבושים, אזי כיון שרואה שישנו לפניו הדברים שימלא חסרונו וכיון שישנו פת בסלו תיכף יש לו שמחה כיון שרואה שבידו למלאות רעבונו וצמאונו, ואף על פי שלא אכל ושתה ולבש תיכף ומיד מחויב ליתן שבח והודיה לאל בורא שמים וארץ אשר המציא לו טרף לנפשו ויש לו פת בסלו אמנם עדיין מרעבון וצמאון בעצמו יש לו קצת צער. אמנם אחר שאכל ושתה ולבש אזי יש לו גם התענוג שהוא שבע ורוה וטוב לב וצריך לברך להבורא ברוך הוא על השביעה כמאמר הכתוב (דברים ח, י) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך וגו'. אמנם מי שהוא בישוב בביתו הכל מוכן לפניו אזי קודם שאכל ושתה אין לבו תאב רק לאכילה ושתיה ואחר שאכל ושתה הוא שבע ומברך את ה' ועל אלו הולכי דרכים וחסרים מכל יש להם שני השתוקקות כאשר ביארנו לעיל ושני מיני שמחות על אחד שהמציא האיך למלאות חסרונו ואחד המילוי החסרון בעצמו:

ועל זה אמר דוד המלך ע"ה בהולכי מדברות יודו לה' חסדו וגו' כי השביע נפש שוקקה ונפש רעבה מלא טוב (תהלים קז, ט) ולכאורה הוא כפל לשון. ולפי מה שכתבתי יתבאר, שההולכי מדבריות נפשם בהם תתעטף על שני דברים. על שאינם יודעים איך למלאות רצונם וחסרונם הרעבון והצמאון. והשני, על רעבון וצמאון בעצמו. ואחר שהדריכם האל יתברך שמו בדרך ישרה ללכת אל עיר מושב הרעבים והצמאים אף על פי שלא אכלו ושתו עדיין יודו לה' חסדו גו', על כי השביע נפש שוקקה כיון שבא לעיר מושב ופת בסלו לפניו השתוקקת האכילה הלך לו. כי הדבר לפניו למלאות חסרונו אף על פי שלא מלא עדיין השתוקקות הלכו ממנו, כי האדם משתוקק כשאין הדבר לפניו למלאות חסרונו כמאמר חכמינו ז"ל (יומא יח:) אינו דומה מי שיש לו פת בסלו כו', ועדין חסר הרעבון והצמאון ובעצמו ואחר שאכל ושתה וצריך לברך להבורא ברוך הוא על השביעה בעצמו וזה הוא ונפש רעבה מלא טוב. והנה כשאדם אין לו למלאות חסרונו כתועה במדבר על זה השתוקק שאין לו פת בסלו ואינו יודע האיך למלאות חסרונו, ואחר שהשם יתברך הזמין לפניו והוליכו לדבר שימלא חסרונו אזי ברגע ראשונה שבא לפניו דבר למלאות חסרונו השמחה גדולה עד מאוד. ובשעה השניה כיון שכבר ראה ודש בהשמחה נתמעט השמחה. ובשעה השלישית נתמעט השמחה יותר וכן בכל פעם השמחה נתמעט לכן יש לברך על בשורה טובה תיכף.כששמעה, שאז יברך את ה' בשמחה ובטוב לבב. ועל הרעבון וצמאון בעצמו ברגע הראשונה שאכל מעט ועדיין רעב השמחה קטנה. וכיון שאכל מעט יותר השמחה יותר גדולה ואחר שאכל כדי שביעה אזי שמחתו שלימה וצריך לברך לקונו כמאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. אבל השמחה על השתוקקת שהשתוקק שלא היה לפניו ברגע הראשונה כשבא לפניו השמחה יותר ואחר כך נתמעט השמחה. ונראה דזה הטעם דפרי החג מתמעטין והולכין, דעיקר שמחת החג דנקרא זמן שמחתינו דביום הכיפורים נמחל לנו עונותינו. ובחג הסכות, אז נהפכו לזכיות כאשר ביארנו במקומו בס"ד, לכן ביום הראשון של חג שנהפך המשחית הוא היצר הרע לזכיות אז מרגישין השמחה במחילת עונות. וביום השני כבר אנחנו דשין ומרגולין בזאת השמחה נתמעטה וביום השלישי יותר נתמעטה כו':

והנה כאשר מצאו בחותמו של כהן גדול פך של שמן זית ולא היה להדליק רק יום אחד ונעשה בו נס והדליקו בו שמנה ימים, ונמצא בתחילה כשמצאו ולא היה בו אלא להדליק יום אחד והם צריכין ח' ימים כמ"ש מהרש"א בעין יעקב ועיין שם, והם לא ידעו שיעשה השם יתברך בהם נס. והיה להם שני מיני צער כמ"ש גבי הולכי מדבריות. אחד, השתוקקת שהיה נפשם משתוקקת לקיים מצות הבורא ברוך הוא להדליק נרות דמנורה ולא ידעו האיך למלאות רצונם בזה המצוה להעלות נרות דמנורה כי לא ידעו בנס. ודבר שנפשו של אדם מתאוה שצריך לו ואינו יודע האיך ימלא רצונו וצרכו ותאותו אזי יש לו צער מזה. ועוד היה להם צער, על גוף קיום מצות העלאת דמנורה. והנה כשראו שהשם יתברך ברוך הוא עשה להם נס בלילה ראשונה שנשאר מהפך של שמן מעט כמו שכתב הט"ז כדי שלא תשאר ריק שתשרה עליו ברכה וראו שהשם יתברך ברוך הוא חפץ בעמו בית ישראל. ועשה להם נס ואז סמכו על הנס והיה שמחה להם שראו שנפתח להם שערי ברכה וראו שיש דבר שימלא תאוותם שיכלו לקיים מצות הבורא ברוך הוא וברוך שמו בהעלאות נרות והיה להם מזה שמחה שראו שנפתחו שערי ברכה שיש הדבר שימלא בקשתם כמו תועי מדבריות שבאו לעיר מושב.

אמנם עדיין לא ראו בעין גשמי שמן על כל ח' ימים והיו כמסופקים בדבר והיו חסרים בגוף כמו הרעב אף על פי שלחם לפניו עדיין הוא רעב. אמנם אחר שהשם יתברך עשה להם נס והדליקו בו ח' ימים ואחר שהדליקו בו ח' ימים אז היה להם שמחה מקיום המצות בעצמו הרי זה דומה לרעב וצמא כו', לאחר שאכל ושתה נמצא לזה הבחינה של שמחה שראו שאפשר בידם לקיים מצות הבורא ברוך הוא וברוך שמו דהיינו מצות מנורה. ואחר שראו ביום הראשון שנפתחו להם שערי ברכה היה ביום ראשון יותר שמחה שראו פעם הראשון שנפתחו להם שערי ברכה וביום השני היתה שמחה מעט פחות וכן בכל יום היתה השמחה נתמעט והוא כפי הבחינה כי השביע נפש שוקקה אשר כתבנו למעלה. והרי זה דומה לפרי החג אשר כתבנו שביום הראשון יותר מבשאר ימים שמרגישין נשמת ישראל התענוג של מחילת עונות:

וזה טעמא דבית שמאי דסבירא להו יום ראשון מדליקין שמונה נרות חנוכה מכאן ואילך פוחת והולך, דביום הא' היה יותר שמחה וזה טעמא כנגד פרי החג. וטעמא דבית הלל כפי הבחינה שהיה להם לישראל שבאותו הדור תענוג ושמחה מקיום מצות המנורה בעצמו כפי הבחינה ונפש רעבה מלא טוב, היה בכל יום ויום יותר תענוג ושמחה מקיום עוד מצוה. וביום השלישי היתה יותר תענוג ושמחה מקיום עוד מצוה שבכל מצוה ניתוסף קדושה באדם שבכל יום ויום מקיום מצות העלאת הנרות נתוסף קדושה יותר ובכל יום נעשה קדושה יותר וקדושה מעוררת שמחה וכיון שבכל יום נתוסף קדושה ושמחה סבירא להו בית הלל יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך. וזה מעלין בקודש כו'. וזה דאיתא בגמרא טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג, וטעמא דבית הלל משום מעלין בקודש כו':

והנראה הא דלבית שמאי עיקר השמחה במה שראו שאפשר בידם לקיים מצות הבורא ברוך הוא כאשר נפתח להם שערי ברכה. ולבית הלל העיקר שמחה הקיום מצות. הוא הטעם, כי הדבר הזה דומה למדינה שרחוקים ממלכם והיא צריכה לחסדי המלך לדברים רבים והמלך רחוק מהם ובפתאום בא המלך לזאת המדינה ובקשו בני המדינה את צרכם ומלא המלך את בקשתם, כי הוא מלך של חסד ורחמים. והנה כת אחת מתיאשים שיבא המלך ממקום רחוק והיתה עיקר שמחה מביאת המלך למדינה הזאת. וכת השני היו יודעים שמלכם צריך לשוטט בכל מדינה שלו, כי מלכותו בכל משלה וצריך לראות בכל מדינה מה שהיא צריכה והיו מצפין תמיד לביאת המלך, הגם שהוא רחוק, רק עיקר השמחה שלהם מה שהמלך מלא את בקשתם. כן הדבר הזה יש אנשים אשר הנס פתיחת שערי ברכה רחוק מהם. והאנשים הבוטחים בה' מאמינים שקרוב ה' לכל קוראיו ותפארתו בישראל ובודאי יפתח להם שערי ברכה שיקיימו מצותיו ויעשה להם נסים ונפלאות כי מלכותו בכל משלה, כאשר כתבנו במקום אחר ואין בעל הנס מכיר בניסו. ועיקר השמחה בקיום גוף המצוה של מנורה. וזה היה מדה של הלל הזקן כדאיתא בגמרא דברכות (ס.) מעשה בהלל הזקן שעבר ושמע קול צווחה ואמר מובטחני שאין זה בביתי, ומסיים הגמרא ועליו הכתוב אומר (תהלים קיב, ז) משמועה רעה לא ייירא נכון לבו בטוח בה'. ועל זה אמרו חכמינו ז"ל כל כי האי קרא ונמצא מדתו של הלל שהיה מובטח בחסדי ה' שיעשה תמיד טובות וברכות וקרוב ה' לכל קוראיו, והיה מובטח בו כדאיתא התם כל כי האי קרא מרישא לסיפא מדריש ומסיפא לרישא מדריש, מ"ט משמועה רעה לא ייירא נכון לבו בטוח בה', בעבור שהלל היה איש חסד והיה מעורר חסדים עליונים היה מובטח בחסדים עליונים. נמצא כפי מדתו של הלל היה מובטח תמיד בה' שהקדוש ברוך הוא לא יעזוב אותנו ויפתח לנו שערי רחמים וברכה כדי לקיים מצותיו והיה עיקר השמחה בגוף המצות שקיים מצות העלאת הנרות ובכל יום נתוסף השמחה לכן סבירא להו מוסיף והולך. וגם נראה שמדתו של הלל נכון לבו בטוח בה', בעבור שהיה ענוותן ומי שהוא ענוותן הוא מדבק את עצמו באי"ן וכל העולם מדבק באין ומסתכל תמיד האיך שכל העולם נברא יש מאין ואז בטחונו שלימה, כי מדת בטחון תלוי בזאת המחשבה והארכנו בו במקום אחר. לכן על הלל נאמר נכון לבו בטוח בה', כלומר שנכון לבו תמיד שכל העולם נברא יש מאין ולכן בטוח בה' והארכנו במקום אחר. ואפשר עוד, בעבור שהלל תמיד דבוק באי"ן, לכן מה שפותח שערי ברכה אין חידוש, כי כל הדבוק באי"ן פותחין לו שערי ברכה כמאמר חכמינו ז"ל (תענית ח:) אין הברכה אלא בדבר הסמוי מן העין. והסמוי מן העין, הוא שדבק למדת אין שהוא למעלה מן העין גם בזה הארכנו במקום אחר. לכן כיון מה שנפתח לו שערי ברכה אין חידוש ועיקר התענוג היה מה שקיימו (המצות) ובכל יום ויום נתוסף התענוג לכן סבירא להו לבית הלל מוסיף והולך. והאל הרחמן יפתח לנו שערי ברכה ורחמים תמיד אמן סלה:

ולפי זה יתבאר המהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק ח' כו'. למה בכאן קבעו דוקא מהדרין מן המהדרין. ולפמש"ל נכון, כי יש שעושה מצוה בלא תענוג והצדיקים עושין מצוה בתענוג והתענוג של כל דבר נקרא דקה מן הדקה לכן היתה הקטורת של יום הכפורים דקה מן הדקה שיום הכפורים כנגד עולם התענוג שהוא עולם הבינה לכן היתה דקה מן הדקה. וביארנו במקומו שהרוחניות של כל דבר הוא דקה והתענוג של הרוחניות הוא דקה מן הדקה ולכן כיון דפלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל אי מוסיף והולך או פוחת והולך. דפליגי איזה תענוג יותר אי תענוג של גוף המצוה, או תענוג כיון שנתגלה להם שיוכלו לקיים המצוה כמו שביארנו. ונמצא מוסיף והולך או פוחת והולך הוא כנגד התענוג. ולכן הוא מהדרין מן המהדרין כמו דקה מן הדקה שהוא כנגד עולם התענוג והאל הרחמן ישפיע לנו עונג ושמחה וששון וברכה וחיים אמן: